

Ludovít Štúr a jeho odkaz pre dnešok

V tomto roku si celá slovenská verejnosť pripomína 200. výročie narodenia Ludovíta Štúra (1815-1856), vedúcej osobnosti slovenského národného obrodzenia, filológa, estetika, publicistu, bojovníka za národné práva Slovákov, politika, kodifikátora spisovnej slovenčiny, básnika a filozofa.

V tomto roku na početných sympóziách, vedeckých konferenciách a seminároch sa v nejednom ohľade ozrejmi Štúrov zástoj pre moderné slovenské dejiny, dostaneme sa iste k novým interpretáciám jeho diel, ale aj historických momentov, spojených s jeho životnými osudmi, dočkáme sa nových knižných vydaní jeho diel, ako aj diel o ňom. Roky významných jubileí sú, ako je všeobecne známe, dobrou príležitosťou priniesť nové svetlo na doterajšie veci, nové nazeranie, nové hodnotenie. No takéto významné jubileá sú často aj podnetom na zamyslenie v akej miere sú jednotlivé jubilujúce osobnosti, ako v tomto prípade Štúr, skutočne prítomné v našej kultúrnej tradícii, v akej miere determinujú naše postoje, naše nazerania, v akej miere sú aktívnymi činiteľmi nášho dedičstva, alebo ak chceme: nášho duchovného bytia.

Podľa Ludovíta Štúra sú pomenované ulice, školy, ústavy, spolky, občianske združenia, ceny, rády... Tou druhou stranou mince je tá hypotetická otázka: čo zo Štúrovho odkazu skutočne nesieme v našom povedomí, v akej miere je jeho dielo, jeho filozofia, jeho myšlienkový svet súčasťou nás, v akej miere sme my dnes pokračovateľmi Štúrovho diela?

Aby sme sa dopátrali čo len k približnej odpovedi, možno by stálo za to urobiť istý overovací test: skúsme položiť maturantom stredných škôl jednoduchú otázku: Čo poznám z odkazu Ludovíta Štúra? Nechcem predvídať odpovede na takto položenú otázku, no domnievam sa, že tieto odpovede budú dosť presvedčivým ukazovateľom nastoleného problému, ktorý sa javí ako tá druhá strana mince Štúrovej prítomnosti v našom aktuálnom kultúrnom a duchovnom povedomí. Takáto skúška pritom nechce byť ani moralizujúca, jej cieľom nie je vzdychanie typu O, tempora, o mores! – ak by sa ukázalo, že toto poznanie je minimálne; nie je cieľom demonštrovať ani, že sa dnes žiaci menej učia ako za „našich čias“, ani preukazovať, že tento svet ja každým dňom horší a horší, ani že učitelia nerobia svoju prácu s oduševnením, aké by sa očakávalo.

Takýto test nám jednoducho ukáže, či Štúr medzi nami žije, či sa niečím k nemu hlásime, alebo je to už duchovná mŕtvola, ktorá nám nemá čo povedať, postava, ktorá

patrí do pomyselnej vitríny, či národnej - slovenskej a slovanskej - Valhally, niečo, čo sa pre aktuálny svet ukazuje skôr ako zbytočné než potrebné.

V štyridsiatych a päťdesiatych rokoch 19. storočia Štúr bol ústrednou osobnosťou historického obdobia, ktoré označujeme ako slovenské národné obrodenie. Aby sa k tomuto postaveniu dostal, zrejme najviac spôsobila skutočnosť, že pôsobil na bratislavskom Evanjelickom lýceu, najprv ako študent a neskôr ako pedagóg a takto dokázal okolo svojej pedagogickej osobnosti zoskupiť študujúcu mládež, ktorá sa neskôr stala telom jeho národného pôsobenia. Len ťažko si vieme predstaviť Štúra bez štúrovcov.

Aký bol ale jeho pedagogický program? „Štúr za základ svojej výchovnej práce si vytýčil národný a slovanský program a takto ju nerozlučne spojil so slovenským národným životom. V jej obsahu sa odrážali otázky a zložitý proces slovenského národného politického a hospodárskeho vývinu. Takýmto výchovným programom bolo možné mládež najlepšie zaujať o národné a slovanské otázky a tým aj výchovne na ňu vplývať.“ (Bakoš, 75) Ľudovít Bakoš vo svojej monografickej práci o Štúrovi ako vychovávateľovi a bojovníkovi za slovenské školstvo poukazuje, že národnopolitický a kultúrny program Štúrovej výchovnej práce vychádzal z prízvukovania mravných kategórií, pričom prácu pre národ, obec a kolektív nadradžoval práci, zameranej na individuálny prospech. Práca pre národ sa mu javí ako šľachetnejšia, vznešenejšia a pre takúto prácu netreba ľutovať obety. „Láska k národu však nesmie byť slepá, zabraňujúca vidieť v národe chyby a nedostatky, obmedzená úzkymi národnými záujmami. Štúr chápal túto lásku v duchu Herderovho a Kollárovho humanizmu ako nevyhnutný stupeň lásky k celému ľudstvu, uznávania práv každého národa, dôstojnosti a hodnoty každého človeka... je prázdna každá národná sebecká domýšľavosť, ktorá v sebe neskrýva nijaké hlbšie jadro, že nakoniec ide o ľudstvo, ktorého sme so všetkými ostatnými národmi členmi.“ (Bakoš, 75, 76)

To je teória – a prax?

„Idealista Štúr nie je knihomol; nestačí mu poznanie samo, kontemplácia už vôbec nie; nemieni ostať vo sfére „ducha“, mieri do života, k jeho zmene; znáša veci z neba na zem; ide mu o prax; vzdelanie uňho neodvádza od života, práce a činu, vedie k nim“ (Matuška, 299) – konštatuje o Štúrovi Alexander Matuška a dokladá to aj Hurbanovým svedectvom: „Idealizmus... neizoloval ho od národa obecného, ale vodil ho práve do najhlbších šácht reálneho života, potrieb a pomerov“, aj reálny, prostý život sa mu javil tak „ako žiadnemu pred ním slovenskému básnikovi“. (Matuška, 299-

300) Idealizmus, pridávame sa k Hurbanovi, ktorý dokázal vyformovať celú jednu generáciu oduševnených mladých ľudí, ktorá keď bolo treba bola prvá, ktorá sa chytila pera a zapálila národný literárny život dovtedy nevídanou intenzitou, ale ktorá, keď bolo treba, sa chytila aj meča a vyrazila do boja za slobodu s krikom Janka Kráľa: „Vešajte pánov! Pálte kaštiele!“ To jadro slovenského národného obrodzenia, na poli kultúry, ale aj na poli politiky, prvej samostatnej slovenskej politickej prezentácie v revolúcii v meruôsmom roku – bolo zhmotnením Štúrovho programu: slovo sa stalo telom.

Takže: Žije v nás Štúr? Čo z jeho myšlienok o prepojení národného a slovanského programu môže rezonovať v dnešnej konkrétnej pedagogickej praxi? Slovenské a slovanské? Aby sa tento Štúrov podnet mal realizovať je potrebné prízvukovať, že slovenskosť a slovanstvo sú prázdny, formálnymi určeními, ak v nich nie je zakomponovaný ten herderovsko-kollárovský imperatív o rozhodujúcej orientácii na humanizmus, že humanizmus je to čo má zdobiť každý národ - teda v duchu Kollárovho *Národ tak považuj, jediné jako nádobu lidství, a vždy voláš-li „Slovan“, nechť se ti ozve „člověk“* (Harlič) Alebo je potrebné ísť jeden krok dozadu a položiť si otázku: v akej miere dnes vôbec učíme naše deti vedení kategóriami národné, slovanské, ktoré bude v prvom rade: humanistické?

Ak mal Štúr dostatok síl uberať sa reformnými krokmi a položiť celú koncepciu vzdelávania na týchto princípoch a kategóriách – sme jeho dôslednými dedičmi a pokračovateľmi ak pociťujeme nedostatok takejto sily?

Žije v nás Štúr? Alebo je to už duchovná mŕtvola, ktorá nám nemá čo povedať, postava, ktorá patrí do pomyselných vitrín, či národnej - slovenskej a slovanskej - Valhally, niečo, čo sa pre aktuálny svet ukazuje skôr ako zbytočné než potrebné?

Čím môže dnes byť Štúr vzorom?

Čo z jeho programu, alebo ešte viac: čo z jeho odkazu môže dnes osloviť mladého človeka, aby si povedal: Štúr je môj vzor, chcem pokračovať v jeho stopách.

Keď sa tak lepšie zamyslíme nad týmto odkazom alebo presnejšie, čo sa z jeho programu uskutočnilo, čo z jeho programu zažilo v slovenskom svete, čo je jeho nahromadené dedičstvo, o ktoré by sme my, jeho potomkovia, mali zápasíť - situácia sa ukazuje byť viac než rozpačitá.

No poďme radom: ako prvé: štúrovska reforma jazyka. Ako je všeobecne známe kodifikácia novej spisovnej slovenčiny, ktorú roku 1843 začali Štúr, Hurban a Hodža a ktorú práve Štúr vedecky doložil svojimi lingvistickými prácami, vo svojich hlavných

bodoch skrachovala: pre výraznú časť slovenskej evanjelickej sféry bol to priam zradcovský akt rozbitia stáročného príklonu k jazyku Kralickej biblie, a v konečnom dôsledku tento pokus o uzákonenie novej spisovnej slovenčiny sa de facto a de iure skončil tvrdým kompromisom medzi princípmi Štúrom proklamovaného stredoslovenského nárečia a Hattalom pridaných prvkov západoslovenských nárečí: zo Štúrovho kodifikačného spisu *Nárečja slovenskuo...* sa stalo *Nárečie slovenské a Slovenskje národňje novini* po prinesení na oltár luteránsko-berňolákovského zmieru sa stali *Slovenské národné noviny*. Štúrovo stredoslovenské nárečie sa poprepájalo s Bernolákom preferovaným trnavským nárečím a Štúrov fonetický princíp bol nahradený Hattalovým historickým a etymologickým princípom pravopisu. Za dnešný *y* Štúr nemôže – ale, to je už len detail.

Podobne skončil aj Štúrov estetický program: počas svojho štúdia v Halle Štúr si osvojil filozofické princípy vtedy najväčšej hviezdy nemeckej klasickej idealistickej filozofie: Georga Wilhelma Friedricha Hegla; zvlášť ho nadchla Heglova myšlienka o záverečných štádiách vývinu absolútneho ducha; vo svojich úvahách aj Štúr, rovnako ako Hegel dospel k názoru, že tento absolútny duch kulminuje v triáde umenia, náboženstva a vedy (a keď sa povie veda, Nemec vždy myslí: filozofia), ibaže Štúr poradie umenia a náboženstva vymenil, teda na prvé miesto dal náboženstvo. Podľa Samuela Š. Osuského urobil tak nie preto, aby degradoval náboženstvo na nižšiu úroveň (veď bol evanjelický teológ, akurát, že sa nedal vysvätiť), ale preto, aby zdôraznil primát náboženstva. No najzásadnejší posun Heglovej filozofie, Štúr urobil v oblasti reflexie umenia: Hegel zastával tézu, že umenie ako spojenia ducha a hmoty sa vyvíja v takom smere, že v priebehu historického vývinu postupne zoslabuje podiel hmoty a posilňuje podiel ducha a našiel na túto tézu aj dôkazy v historickej periodizácii umenia: najstaršie umenie je architektúra, kde je hmota najvýraznejšia a duch najslabší, potom nasleduje sochárstvo, kde sa tento pomer už vyrovnáva, a ďalší vývin pokračuje v tomto smere: v maliarstve je ešte menej hmoty a viac ducha, až sa umenie konečne dostane k najnovšej forme a tou je hudba, kde hmota ani neexistuje, iba čistý duch. No Hegel tieto svoje úvahy rozširuje aj takým spôsobom, že jednotlivým formám umenia prisudzuje aj jednotlivé národy ako ich typických nositeľov: k starobylému staviteľstvu pridáva Egypťanov, Babylončanov a Asýrčanov, k sochárstvu antických Grékov, v maliarstve vraj vynikli románske národy a v tej najdokonalejšej forme, v hudbe: Germáni.

Hegel tu končí, no toto sa Štúrovi nepozdáva: A kde sme my, Slovania? Veď práve nám, Slovanom, starší nemecký filozof Herder prisúdil budúcnosť? Herder objavil, že v poézii Slovanov sa najviac zdôrazňuje duch humanizmu, lebo Slovania neospevujú dobovačné vojne (lebo ich ani nevedli), ale iba obranné vojny (lebo bojovali za slobodu svojej obce, národa a štátu); a keďže podľa Herdera história má zmysel, svoje zameranie a svoj cieľ a vyvíja sa podľa vopred stanoveného princípu od barbarizmu k humanizmu, budúcnosť musí patriť Slovanom, lebo najvyššie ideály národov, ako zistil Herder, sú skryté v ľudovej piesni a ľudové piesne Slovanov jednoznačne hovoria v prospech ideálu humanizmu, ktorý sa v ich ľudových piesňach zdôrazňuje. Spojac Hegla a Herdera, Štúr dospieva k názoru, že hudbou a Germánmi sa nekončí vývin umenia, ale že tento vývin bude pokračovať. A tak najvyšším štádiom vývinu umenia u Štúra sa stáva poézia a jej nositeľmi sa stanú – Slovania. Štúr sa preto programovo vrhá do práce v oblasti estetiky a skúma poetiku slovanských ľudových piesní, z čoho vzíde jeho snád' najvýznamnejšie dielo: *O národných piesňach a povestiach slovanských*. V tomto diele Štúr podrobil výskumu ľudové piesne jednotlivých slovanských národov a na základe svojbytnosti a osobitnej podoby ducha ľudovej piesne potvrdil, že slovenská ľudová pieseň je iná ako hociktorá druhá pieseň slovanských národov, v nej vládne celkom iný – osobitý, originálny, neopakovateľný - duch ľudu, ako u ostatných slovanských národov a tak dokázal že aj slovenský národ je samostatným národom a nie iba súčasťou československého kmeňa, tak ako sa domnieval Ján Kollár. Dnes sa nám to zdá možno trochu absurdné, že politický dôkaz na existenciu samostatného slovenského národa sa zrodil ako vedľajší produkt jednej estetickéj analýzy: no je to obdobie romantizmu, kedy sila poézie, ducha, filozofie – má celkom iný status ako dnes. Mináč v *Dúchaní do pahrieb* podotýka: keď v 19. storočí nastalo hašterenie o zbytky po stredovekej Európe a novodobé európske národy sa formovali na základe historickej skúsenosti, historických bojov a víťazstiev, kedy sa staré výsady stávali novodobými nárokmi – my sme nemali o čo sa oprieť: žiadne veľké víťazstvá, žiadne starobylé výsady – tak kde zobrať novodobé nároky? Štúr podáva riešenie: Preboha, ako nevidíte: to riešenie je v ľudovej piesni, v nej je náš samostatný národný duch! N.B. Ešte šťastie, že sa moderné európske národy formovali v období romantizmu!

No vráťme sa ale k jeho estetickému programu; ním Štúr stanovil aj jednu úplne novú poetiku literatúry, novú cestu literatúry, ktorou by sa mali ubrať všetky slovanské národy. Po vývinových štádiách literatúry, ktorými boli symbolická forma, klasická

a romantická (čo Štúr znova preberá od Hegla), musí podľa Štúra nastať prekonanie romantickej literatúry a tým bude poézia slovanská. Poézia romantická, ktorá je charakteristická pre európsky západ je podľa Štúra poéziou zúfalstva, vnútorného boja, psychických roztržiek, lebo jej subjekt sa láme medzi telesnosťou a duchom a v tomto chase, kedy si uvedomuje silu svojej telesnosti, silu vášni a slabosť ducha, ktorý sa snaží túto silu prekonať – subjektu nezostáva iné než zúfať: potvrdenie tohto západného literárneho zúfalstva Štúr sleduje od ranokresťanských autorov, cez trubadúrov, Petrarca, Shakespeara až po Byrona a Goetheho *Fausta*. Koniec éry romantizmu Štúr vidí v symbolickom geste, ku ktorému dospel Goethe, keď pero, ktorým písal *Fausta* odovzdal Slovanovi Mickiewiczovi: žezlo, štafeta literatúry musí podľa Štúra ísť smerom na východ. Čiže výskum starobylej slovanskej poézie Štúrovi je len základom a východiskom, z ktorého buduje program novej estetiky a poetiky: slovanskej poézie. Tá nová budúca slovanská poézia nemá byť poéziou vnútorných emocionálnych rozporov a ľúbostného zúfalstva, nemá opisovať vášnivý erotický pomer medzi mužom a ženou, ale má stavať na nádherných príkladoch bratsko-sesterskej lásky, lásky k rodičom, rodine, rodinnému krbu. Nie nepokoj a zúfalstvo, ale harmónia, poriadok, zmierenie a vyrovnanosť – to sú ideály, integrály a imperatívy novej slovanskej poézie.

Túto novú estetiku Štúr vyžaduje zakomponovať aj do diel svojich študentov a stúpencov. No situácia, ktorá nastala vo sfére jazykovej reformy (a o ktorej sme hovorili vyššie) sa zopakovala aj v oblasti estetiky a slovanskej poézie: keď čítal nádherné verše o zúfalstve divného Janka z pera jeho najobľúbenejšieho básnika Janka Kráľa nemohol to pociťovať inak ako nôž do chrbta. A keď sa lyrický subjekt Andreja Braxatorisa, známejšieho pod pseudonymom Sládkovič, takisto vyznával zo zlomeného srdca, ako následku lásky k Márii Pišlovej, Štúr robil všetko preto, aby tento manifest básnického zúfalstva v jeho vlastných radoch nikdy neuvidel svetlo sveta.

Ale, tak ako na úvod svojej historickej trýchlohry *Holuby a Šulek*, napísal ďalší z jeho nasledovníkov a študentov Jozef Podhradský: Na Ďura aj keď budeš kladivom trávu do zeme zatĺkať, aj tak vyrastie – rovnaké sa stalo aj so Štúrovým básnickým programom: jeho mladí študenti viac precíťovali tú erotickú lásku k žene, než harmonickú lásku k rodičom a pri opise tejto lásky, ktorá ich často privádzala k zúfalstvu, brali si za vzor nenávidených západných romantikov a nie estetický program svojho učiteľa. Myslím si, že v tejto situácii ani Štúrovi nezostalo iné ako byť romanticky zúfalý – jeho najbližší dali mu pociťiť čo je to zúfalstvo tým pedagogicky

najnázornejším príkladom: na vlastnej koži. Program slovanskej poézie bolo mŕtvo narodené dieťa. Ešte aj ten Podhradský keď písal snád' najväčšiu divadelnú hru štúrovského obdobia nebral si za vzor Štúrovu estetiku, ale sa evidentne krmil princípmi estetiky drámy nenávideného západného, romantického, zúfaleho Shakespeara! (N.B. Asi o 50 rokov neskôr Lenin kdesi na margíny si poznamená: ak niekto niekedy s nami vybabre, budú to lotri z našich vlastných radov. Štúr ale Lenina, ako vieme, nečítal a keď na vlastnej koži odhalil bolestivú pravdu, že nakoniec ťa zradia tvoji vlastní, bolo už neskoro.) Po estetickom programe Štúrovej poézie slovanskej, s istou toleranciou by sme mohli kolokviálne povedať, ani pes neštekol a keď sa niekto aj z úcty voči svojmu učiteľovi ubral touto cestou, ako napríklad Mikuláš Dohnány v hre *Podmanínovci*, čas vyriekol svoj nemilosrdný ortiel: táto hra od svojho vydania roku 1848 už nikdy viac nevyšla, ani sa nehrala: nočná mora každého autora, ale aj veľavravné svedectvo.

A konečne ako tretí moment Štúrovej činnosti: jeho politický program. Ten je vari romanticky najzúfalejší: myšlienka istého politického vymedzenia slovenskej krajiny, čiastočné autonómia v rámci Uhorska, účasť v revolúcii 1848/49: začínať na strane revolúcie a skončiť na strane kontrarevolúcie, z čoho sa neskôr, ako je známe, bavil aj K.Marx, začínať na pražských barikádach proti Viedni a skončiť pod zástavou viedenskej orlice, a za tento politický obrat byť Viedňou odmenený izoláciou, policajným dozorom, takže v tom najromantickejšom spomedzi všetkých zúfalstiev zúfalstva – urobiť posledné salto mortale a začať velebiť imperátorstvo ruských cárov, hľadať ochranu pod veľkými krídlami matičky Rusi a v pravoslávii ako spoločnom náboženstve všetkých Slovanov – toto zúfalstvo nad zúfalstvami môže skrátiť už iba jedno: dobre mierená guľka. Pravda je asi taká, že, ani mieriť z pušky poriadne nevedel: strelil si do nohy. No vtedy sa už aj Pán Boh nad ním zľutoval a skrátil zúfalstvo jeho romantickej duše, o ktorej ani nevedel ako je silne romantická.

Keď si tak dáme vedľa seba tieto potenciálne prvky odkazu Ľudovíta Štúra vedľa seba, odkazu na poli kodifikácie novej spisovnej slovenčiny, odkazu na poli literárnoestetického programu a odkazu na poli politickom, asi by sme nemali karhať niektorého z našich potenciálnych maturantov, ak zahlási, že ten Štúr, keď sa tak lepšie na neho pozrieme, bol vlastne lúzer, skrachovanec: nič zo svojich predsavzatí nepresadil, jeho programové predstavy boli mylné, čas a doba ich neverifikovali, stále ťahal za kratší koniec: aj v oblasti teórie, aj v oblasti praxe.

Je takýto človek hoden nasledovania? Prečo nenasledovať hociktorého iného lúzra, ktorými sa hemží svet okolo nás, s ktorými sa denno-denne stretávame – ale just sa nám predkladá lúzer Štúr ako nasledovaniahodný vzor všetkých slovenských vzorov?

Iba ak by...

Iba ak by v tom Štúrovom odkaze, v tom jeho duchu bolo niečo skryté, niečo romanticky neuchopiteľné, idealistické a ideálne, niečo čo nie je z tohto sveta, v ktorom vidíme jasnú deliacu čiaru medzi úspešnými a lúzrami.

Iba ak by v tom Štúrovom odkaze, v tom jeho duchu bolo niečo vzorové, paradigmatické, niečo čo je vysoko nad sférou pozemských úspechov a poklesov, letu a pádov, niečo čo je tak ideálne, že je stále, večné.

Niečo, čo nás fascinuje, niečo ako starobylé mýty o Prometeovi, či histórie o ukrižovanom Kristovi. Niečo, čo jednotne cítime, že aj keď ťa pribijú na skalu alebo na kríž a nejaký orol ti každý deň bude vyďobávať pečeň, ktorá sa cez noc zarastie alebo nejaký vojak ťa kopijou prepicháva na boku – cítime, že to nie je prehra, že stálo to za to, že ten oheň, ktorý bol pred tým zažatý a vzplanul v duchu ľudí a ich svete - je viac ako hociktorá pozemská potupa. „A diamant v hrude nezhnije“ – pripomenie nám ten istý Sládkovič.

To naše poznanie, že vieme, že ukradnutie ohňa, či spasenie skrze viery je správne, aj keď ich nositeľov čakala cesta života trnistá, kaukazská skala, rímsky kríž, kostnická hranica, atď. vieme, že to je tá perspektíva, ktorá nám nedovolí pozeráť sa ani na Štúra ako na toho, kto prehral.

Lebo na konci jeho cesty nie je zbabraný výstrel na poľovačke, ale oslobodený zvrchovaný národ, národný štát - a to najviac: bratstvo s národmi sveta. Štúr píše: *„Dovoľte národom, aby boli slobodné: to bude pýcha ľudstva, to prinesie aj hmotný osoh všetkým, a to omnoho väčší než má hociktorý národ z druhého utláčaného národa.“*

Slobodné národy sveta ako pýcha ľudstva!

Je to kvintesencia nášho politického programu v okamihu vzniku moderného slovenského národa? Piaty prvok našej politickej morálky, o ktorú sa neskôr opieral aj generál Štefánik keď organizoval légie? Aj Štefan Osuský keď spoluurčoval novú podobu sveta na Parížskej mierovej konferencii a neskôr počas pôsobenia v Spoločnosti národov? Opierali sa o tento Štúrov kategorický imperatív aj slovenskí generáli, keď organizovali boj proti fašizmu doma i v zahraničí? Opieral sa o toto

slovenský ľud a už aj slovenský národ, keď v 68. a potom aj 89. sa dožadoval národnej slobody – pýchy ľudstva?

Zdá sa, že ako národ sme sa formovali a dozrievali so Štúrovým odkazom a duchom: ak Štúr v procese národného obrodzenia dokázal opísať duch tohto národa, tento istý národ dokázal zžiť sa s duchom jeho odkazu.

Ak je v nás ešte hrdosť na humanistickú tradíciu, ak sa k nej hlásime s istou pietou, uznaním a úctou – je na mieste zdôrazniť, že ideové a programové východisko týchto svetlých činov našich predkov nevzniklo z ničoho, ale je potrebné ho hľadať práve v Štúrovom programe. To, že tento ľud a neskôr národ nebol ponechaný sám na seba, že nad jeho duchom, ktorý sa potrebuje dvíhať stále k výšinám, neustále bdeli nielen roduverní farári a učitelia, ale aj jeden humanistický program, ktorý poskytuje cestu, návod na konanie vo sfére spoločenskom (teda politiky), ale aj osobnom, individuálnom (teda morálky) – to sú plody Štúrovho programu.

A to je hodné nasledovania.

Je to vitrína, v ktorej si úzkostlivo, priam s posvätnou bázňou strážime niečo, čo sa pre aktuálny svet ukazuje skôr ako potrebné, ale nikdy nie ako zbytočné.

Michal Babiak

Literatúra:

BAKOŠ, Ľudovít: *Ľudovít Štúr ako vychovávateľ a bojovník za slovenskú školu*.

Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1957.

MATUŠKA, Alexander: *Štúr*. In: *Profily a portréty*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1972, s. 293-302

Prítomný text bol prednesený na Konferencii Slovenskej evanjelickej jednoty, ktorá sa konala v Bratislave 24. októbra 2015.